

KUR'ÂN KELİMESİNİN SEMANTİK ANALİZİ ÜZERİNE

Bahattin DARTMA
Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fak.
Tefsir Ana Bilim Dalı.
bahagani@mynet.com.tr

Son ilâhî mesaj olan Kur'ân-Kerîm'in çeşitli isimleri olup bunlar arasında en fazla kullanılanı "Kur'ân" lafzıdır. Söz konusu kelimenin kökü ve bu kökün ifade ettiği mana(lar) hakkında hem İslâm âlimleri ve hem de şarkiyatçılar tarafından çeşitli görüş ve gerekçeler serdedilmiştir. Müsteşriklerin büyük çoğunluğunun, Arapça asıllı olduğu halde "Kur'ân" kelimesinin kökünü başka dillerde aramaları, Kur'ân'ın orijinal bir ilâhî kitap olmadığını ispatlamaya yönelik olduğundan düşündürücü görünmektedir.

İşte bu küçük çaplı etüdümüzde, "Kur'ân" lafzının türediği kökü ve bu kökün ifade ettiği anlam(lar) üzerinde bir nebze durmaya çalıştık.

Anahtar kelimeler : Kur'ân, Tevrat, İncil, okumak, Sami dilleri, Arapça Süryanice, İbranice, keryânî/kiryânî.

ON THE SEMANTICS ANALYSIS OF THE QORAN'S WORD

The Quran -being the last divine and holy message book- has many different naming (Furkan, Mecîd, Ruh, etc.) and the word Quran, among other names, is the most used one. Both Islamic scholars and orientalisks stated/revealed their views and reasons about the origin and meaning(s) of this word (Quran). Although the word Quran is an Arapic word, most of the orientalisks' search for the origion of the word Quran in other languages had the objective of proving the Quran not being a holly and original book. This attempt is of highly importance.

In this article the origion and meanings of the word Quran were investigated.

Key words : Quran, Testament, Bible, reading, semitic languages, Arapic, Süryanice, the Hebrew languages, keryânî/kiryânî.

Giriş :

Bütün insanlığın hidâyeti için gönderilen yüce kitabımızın, Kitâb, Ümmü'l-Kitâb, Furkân, Mesânî, Zikr, Nûr, Rûh, Hüdâ, Şifâ' ve Mecîd gibi¹ bir çok ismi olup, bunlar arasında en fazla kullanılanı "Kur'ân" lafzıdır.

"Kur'ân" lafzının menşe'i hakkında gerek müslüman âlimler ve gerekse müsteşrikler tarafından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. İslâm âlimleri arasındaki bu farklı görüşler, söz konusu kelimenin 'hemzeli' veya 'hemzesiz', 'türemiş' veya 'türememiş' olduğu şeklindedir.

¹ Kur'ân'ın isimlerinin bazısı isim, bazısı da sıfattır. Bunların -isim veya sıfat oldukları ayırt edilmeksizin- elli beş ve hatta doksandan fazla olduğu bildirilmektedir. Biz bu küçük çaplı araştırmamızda bu konu üzerinde durmayacağız.

Şimdi bunları gerekçeleriyle birlikte inceleyerek bir sonuca varmaya çalışalım.

I. İSLÂM ÂLİMLERİNİN GÖRÜŞLERİ

A. "Kur'ân" kelimesinin hemzesiz ve türemiş olduğunu savunanlar.

a. "Kur'ân" lafzı, "قرينة" kelimesinin çoğulu ve aynı zamanda hemzesiz olan lafzından "القرائن" türemiştir. Kelimedeki "ن" harfi de onun aslî harflerindedir.

Ebû Zekeriyâ' Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ'(v. 207/822)'nın ileri sürdüğü bu görüşe göre, Kur'ân âyetlerinin bazısının bazısını tasdik etmesi, bir kısmının diğerine karîne ve benzer olmasından dolayı ona bu isim verilmiştir.²

Şimdi bu görüşün doğruyu yansıtıp yansıtmadığına bakalım :

1. Burada Kur'ân âyetlerinin hangi açılardan birbirlerini tasdik ettikleri, birbirlerine karîne ve benzer oldukları açıklanmamıştır.

2. "قرينة" kelimesinin istilahtaki "maksadı gösteren şey"³ anlamıyla, ileri sürülen gerekçeler arasında herhangi bir ilgi ve alaka görülememekte; ifade edildiği gibi kelime terim olarak 'tasdik etmek' ve 'benzemek' gibi anlamlara gelmemektedir.

3. Arapça'da iştikak, "القرائن" gibi cem'î bir kelimedenden değil, sadece fiil ya da mastardan olabilmektedir.⁴

O halde "Kur'ân" lafzının "القرائن" den türemesi mümkün görünmemektedir.

b. "Kur'ân" kelimesi, lügatta 'bir şeyi diğer bir şeye yaklaştırmak' anlamına gelen "قرن" fiilinden türemiştir.

Eş'arî (v. 324/936) ve ona tâbi⁶ olanlar tarafından ortaya atılan bu görüşe göre, Kur'ân lafzının bu fiilden türemesi onun, harf, âyet ve sûrelerinin birbirlerine bitişik ve yakın olmalarından kaynaklanmaktadır.⁵

Bu görüş hakkında da şunları söyleyebiliriz :

Herhangi bir kitap veya yazının harf, kelime ve kısımları zaten/tabîi olarak birbirine bitişik ve yakın olur. Bunun aksi mümkün değildir.

Öyle ise bir eserin isminin, bu tür tabîi özelliklerinin dikkate alınarak bu durumu belirten bir kelimedenden türetilmesinin tatminkar ve makûl bir tarafının

² Zerkeşî, Bedreddin Muhammed b. Abdillah, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, (Thk., Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim), Beyrut, Dâru'l-Marife, I, 278; *Suyûtî*, Celâleddin Abdurrahmân, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Mısır, 1978, 4. baskı, I, 68; *Subhî es-Sâlih, Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut, 1981, 12. baskı, s. 18.

³ eş-Şerif el-Cürcânî, Ali b. Muhammed, *et-Ta'rifât*, s.174; *et-Tahânevî*, Muhammed Ali b. Ali, *Keşşâfû Istılâhâtî'l-Fünûn*, İst., 1984, II, 1228.

⁴ *Küçükkalay*, Hüseyin, *Kur'ân Dili Arapça*, Konya, 1969, s. 270.

⁵ Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 278; *Suyûtî*, *el-İtkân*, I, 68; *ez-Zerkânî*, Muhammed Abdulazim, *Menâhilu'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru İhyâit-Türâsî'l-Arapıyye, I, 7; *Subhî es-Sâlih, Mebâhis*, s. 18.

olmadığını rahatlıkla ifade edebiliriz.

B. "Kur'ân" kelimesinin hemzesiz, türememiş ve alem-i mürtecel olduğunu savunanlar.

Şafî'î (v. 204/819) ve taraftarlarına göre "Kur'ân" lafzı hemzeli değildir; "قُرْآن" ile mu'arref ve mürtecedir; Hz. Peygamber'e inen kelâma özel isim olarak vazedilmiştir, Tevrat ve İncil gibi bu kelâmın ismidir; türememiş; "قُرْأ" d e n de alınmamıştır, şayet "قُرْأ" den alınmış olsaydı her okunan şeyin Kur'ân olması gerekirdi.⁶

İleri sürülen bu görüşün doğru olup olmadığına bir göz atalım :

1. Dikkat edilirse burada "Kur'ân" lafzının alem-i mürtecel olduğu ifade edilmiştir.

Alem-i mürtecel; ilk andan itibaren bir şeye isim olarak konmuş, bundan sonra da başka herhangi bir şeyde kullanılmamış olan alemdir.⁷ Bu çeşit alemde herhangi bir değişiklik yapılmaz; harflerine harf ilave etmek, onları noksanlaştırmak veya değiştirmek kâbil değildir; o kelime başlangıçta nasıl vazedilmişse o şekilde kalır. Eğer lam-ı ta'rîfsiz ise kendisine lam-ı ta'rîf ilave edilmez, lam-ı ta'rîfli ise, lam-ı ta'rîf onun bir parçası gibi olup ondan ayrılmaz.⁸

Alem-i mürtecel olan bir kelimeye hiç bir surette müdahale edilemeyeceğine göre, Şafî'î ve ona tâbi olanlara ait bu görüşün sıhhatli bir görüş olmadığına hükmedilebilir. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'de toplam 70 defa geçen "Kur'ân" lafzı, 50 yerde lam-ı ta'rîfli, 20 yerde de lam-ı ta'rîfsiz olarak zikredilmiştir. Şayet bu görüş sahiplerinin iddia ettikleri gibi "Kur'ân" lafzı alem-i mürtecel olsaydı onun ya tamamen lam-ı ta'rîfli ya da lam-ı ta'rîfsiz olarak zikredilmesi gerekirdi. Halbuki "Kur'ân" lafzı, duruma göre bazen lam-ı ta'rîfli bazen de lam-ı ta'rîfsiz olarak zikredilmiştir.

Burada savunulan fikri te'yid için Tevrat ve İncil isimleri misal olarak verilmiştir. Yani Kur'ân isminin de onlar gibi alem-i mürtecel olduğu anlatılmak istenmiştir. Halbuki Tevrat kelimesinin müştak olduğu el-Ferrâ' (v. 207/822), Hafîl b. Ahmed (v. 175/791) ... ve Basralı dil alimleri tarafından öne sürülmüştür. Bu bilgiler söz konusu kelimenin "ورى" dan türediği, aslının "تفعلة" vezninde تورية veya "فوعلة" vezninde "وروية" olduğu ifade edilmiştir. ez-Zeccâc (v. 311/ 923) ve Ebu Amr eş-Şeybânî gibi alimler de İncil kelimesinin türediği görüşündedirler. Bunun da, "النجل" veya "التناجل" den müştak olduğu öne sürülmüştür.⁹

2. Bir de Kur'ân kelimesinin "قُرْأ" den alınmadığı, şayet "قُرْأ" den alınsaydı her okunan şeyin Kur'ân olması gerekebileceği iddiası vardır. Aşağıda Ebu'l-Hasan

⁶ *Hatib el-Bağdadî*, Ebu Bekr Muhammed b. Ali, *Târihu Bağdad*, Kahire, 1931'den ofset, II, 62; *eş-Şafî'î*, Muhammed b. İdris, *er-Risale*, (Thk., Ahmed Muhammed Şakir), Kahire, 1979, s. 14 (4. dipnot); *ez-Zerkeşî*, *el-Burhân*, I, 278; *Suyûtî*, *el-İtkân*, I, 67; *ez-Zerkânî*, *Menâhil*, I, 7; *Subhî es-Sâlih*, *Mebâhis*, s. 18. Ayrıca bkz. *İbn Manzûr*, *Lisânu'l-Arap*, (Thk., Ali Şîrî), Beyrut, 1992, 2. Baskı, XI, 78 (K-R-E mad.).

⁷ Kâhire, Dâru'l-Meârif, 5. baskı, I, 302.

⁸ Geniş bilgi için bkz., *Abbâs Hasan*, *en-Nahvu'l-Vâfî*, I, 305, 429, 432; *Yusuf Uralgirary*, *İlk ve İleri Dilbilgisi*, Riyad, 1986, I, 552, 571, 572.

Ali b. Hazm el-Lihyânî(v. 215/830)'nin görüşünü incelerken de görüleceği gibi Kur'ân kelimesi alem-i menkuldür. Dolayısıyla her okunan şey Kur'ân olmaz.

O halde Şafî'lerce ileri sürülen bu görüşün isabetli olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

C. "Kur'ân" kelimesinin hemzeli ve türemiş olduğunu savunanlar:

a. "Kur'ân" lafzı, lügatta 'toplamak' anlamına gelen "القرء" dan müştak, "فعلان" vezninde bir kelimedir.

Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ (v. 208/823) ve Ebû İshâk ez-Zeccâc (v. 311/923) gibi alimlere ait olan bu görüşe¹⁰ göre Kur'ân, sûreleri,¹¹ önceden nazil olmuş kitapların meyvelerini bir araya topladığı,¹² hükümleri, hikmetleri, belâğat nevilerini¹³ ve çeşitli ilimleri¹⁴ ihtiva ettiği için bu isimle isimlendirilmiştir.

Bu görüş de doğruyu yansıtmamaktadır. Sebeblerine gelince :

1. Bilindiği gibi sûreler, Kur'ân-ı Kerîm'in bölümleridir. Bir kitabın, tabî' özelliği olan bölüm veya kısımlarının olmasından dolayı, bu hususu ifade eden bir kelimeyle isimlendirilmesi pek mantıklı ve yeterli bir iddia olarak görünmemektedir.

2. Kur'ân, önceden nazil olmuş kitapların meyvelerini bir araya toplaması hasebiyle isminin bu kökten türetilmesinin doğru olmadığı konusunda da şunları söyleyebiliriz :

Kur'ân-ı Kerîm, -her ne kadar bazı hususlarda aralarında benzerlikler olsa da- ibâdet ve mu'âmelât gibi konularda diğer semavî kitaplardan farklı ve ilave bilgiler ihtiva etmektedir.¹⁵ Kur'ân'dan önce aslî hüviyetlerini muhafaza edemeyen¹⁶ bu ilâhî kitaplar, Kur'ân'a göre çeşitli yönlerden eksiktirler.¹⁷ Diğer ilâhî kitapların hem Kur'ân'dan eksik ve hem de Kur'ân'ın onlardan farklı bilgiler içermesinden¹⁸ dolayı mezkur lafzın, bu gerekçeden hareketle toplama ameliyesini ifade eden bir kelimedenden türetilmesi, Kur'ân'ın da o kitapların seviyesine indirgenmiş olacağını tedâ'i ettireceğinden doğru değildir.

⁹ *Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2. baskı, VII, 159.

¹⁰ *İbn Manzûr, Lisânu'l-Arap*, XI, 78, (K-R-E mad.); *Zerkeşî, el-Burhân*, I, 277; *el-Kâfiyeci*, Ebû Abdillâh Muhammed b. Süleyman, *et-Teyisîr fî Kavâidi İlmi't-Tefsîr*, (Thk., İsmail Cerrahoğlu), Ankara, 1974, s.15; *Suyûtî, el-İtkân*, I, 68; *Subhî es-Sâlih, Mebâhis*, s.19.

¹¹ *İbn Manzûr, Lisânu'l-Arap*, XI, 78 (K-R-E mad.); *el-Kâfiyeci, et-Teyisîr*, s.15; *Suyûtî, el-İtkân*, I, 68.

¹² *Zerkeşî, el-Burhân*, I, 277.

¹³ *el-Kâfiyeci, et-Teyisîr*, s.15.

¹⁴ *el-Kâfiyeci, et-Teyisîr*, s.15; *Suyûtî, el-İtkân*, I, 68.

¹⁵ *Draz, M. Abdullah, İslâm'ın İnsana Verdiği Değer*, (Ter., Nurullah Demir), İst., 1983, s. 28, 29.

¹⁶ Bilgi için bkz., *Ateş, Süleyman, Haram Olan Eylemler*, İst., 1997, s. 161; *Atay, Hüseyin, Kur'ân'a Göre İslâm'ın Temel Kuralları*, Ank., 1994, s. 11; *Demirci, Kürşat, Dinlerin Dejenasyonu*, İst., 1996, II. Baskı, s. 78; *Hamza M. NJOZİ, "Gilgamiş Destanı, Kitâb-ı Mukaddes ve Kur'ân Bağlamında Nuh Tufanı Kısası"*, (Ter., Mustafa Ünver), Ondokuz Mayıs Üniv. İlahiyât Fak. Der., 9. sayı, Samsun, 1997, s. 337.

¹⁷ *Draz, İslâm'ın İnsana Verdiği Değer*, s. 21.

3. Kur'ân lafzını öne sürülen bu gerekçeyle söz konusu kelimededen türetmek, müsteşriklerin, 'Kur'ân'ın, kendisinden önceki kitaplardan devşirme olduğu¹⁹ şeklindeki oldukça tutarsız ve saçma iddialarını destekler niteliktedir. Çünkü Kur'ân'ın ismini, bu kitaplara istinâden aldığı kabul edilmesi, bir bakıma müsteşriklerin görüşlerine uygun olarak onun onlardan iktibas edildiğinin kabulü anlamına gelebilir ki bu da hakikatle taban tabana zıttır.

4. Kur'ân, 'hükümleri, hikmetleri, belâğat nevilerini ve çeşitli ilimleri ihtiva ettiği için' lafzının "القرء" den türetilmesi de diğer gerekçeler gibi sağlıklı değildir. Bu, tamamen onun ihtiva ettiği esasları ve edebî güzellikleriyle ilgilidir. Kur'ân lafzının, onun bu gibi hususiyetleri dikkate alınarak türetilmeye çalışılması halinde, muhtevası zengin ve daha değişik özellikleri olduğundan, çok daha farklı gerekçeler ileri sürmek mümkündür. Öyleyse bu gerekçe de kabûle şayan değildir.

5. Kur'ân lafzının "القرء"den türediğini ispat için ortaya konan bu gerekçeler, farklı âlimler tarafından ortaya atılmış, değişik kaynaklarda yer almaktadırlar. Belli bir gerekçe üzerinde ittifak edilmemiş, her âlim kendine göre bir gerekçe öne sürmüştür. Bu durum da mezkur görüşün muteber olmadığına bir kanıt olabilecek mahiyettedir.

b. "Kur'ân" lafzı, "çıkartıp atmak" anlamına gelen "قرأ"den türemiştir.

Kutrub tarafından ileri sürülen bu görüşe göre Kur'ân, okunurken ağızdan çıkarılıp atıldığı için ona bu ad verilmiştir.²⁰

Bu gerekçenin de kabul edilebilir bir tarafı yoktur. Çünkü, bir eserin, bu tür tabî'î ve hatta basit sayılabilecek özelliklere istinâden tesmiyesi, sathî bir görüş olup akla da uymamaktadır. Zira sözlü ifade ve anlatımlar telaffuzsuz olamaz. Telaffuz olayı sadece Kur'ân için değil, her sözlü ifade ve kelâm için söz konusudur.

c. "Kur'ân" lafzı, lugatta "okumak" anlamına gelen "قرأ" den türemiş, "فعلان" vezninde bir mastardır.

Ebu'l-Hasan Ali b. Hazm el-Lihyânî (v. 215/830) tarafından ileri sürülen bu görüşe göre Kur'ân lafzı, "القرءة" ile eş anlamlı olup, mastar anlamından ism-i mef'ûl anlamına nakledilmiştir.²¹

Diğerlerine göre daha isabetli olduğu anlaşılan bu görüşün doğruluğuna dair şunlar söylenebilir :

¹⁸ Ateş, Süleyman, *Kur'ân-ı Kerîm'in Evrensel Mesajı/Yeniden İslam'a*, İst., 1997, I, 24-25.

¹⁹ Paret, Rudi, *Kur'ân Üzerine Makaleler*, (Ter., Ömer Özsoy), Ankara, 1995, s. 55, 56, 57, 97, 98, 129-130; Cerrahoğlu, İsmail, "Oryantalizm ve Batıda Kur'ân ve Kur'ân İlimleri Üzerine Araştırmalar", Ank. Üniv. İlahiyat Fakültesi Der., Ank., 1989, XXXI. cilt, s. 120, 121-122, 123, 125, 126, 127, 129; Akdemir, Sâlih, "Müsteşriklerin Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'e Yaklaşımları", Ank. Üniv. İlahiyat Fakültesi Der., Ank., 1989, XXXI. cilt, s. 189, 193-194, 196-198; es-Sibâ'î, Mustafa, *Oryantalizm ve Oryantalistler*, (Ter., Mücteba Uğur), İst., 1993, s. 45, 46, 65; Demirci, Muhsin, *Vahiy Gerçeği*, İst., 1996, s. 154-155; Duman, Zeki, *Vahiy Geçeği*, Ank., 1997, s. 76-77.

²⁰ Suyûtî, el-İtkân, I, 68.

1. Bu görüşü bizzat Kur'ân-ı Kerîm desteklemektedir :

لَا تَحْرِكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ {18} إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ {17} فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ {18}

"Onu hemen okumak için dilini kımıldatma. Onu toplamak ve okumak bize düşer. O halde biz onu okuduğumuzda sen onun okunuşunu takip et."²²

Bu âyetlerde "Kur'ân" kelimesi hep "okumak" anlamında kullanılmıştır.

2. Hasan b. Sâbit'in Hz. Osman hakkında söylediği "قرأنا يقطع الليل تسبيحا و" = **Geceyi, tesbih ve Kur'ân'la ihya eder**²³ mersiyesinde de "Kur'ân" kelimesi "okumak" anlamında kullanılmıştır.

3. Kur'ân-ı Kerîm'de bazı sûreler isimlerini ilk kelimelerinden almışlardır.²⁴ Bilindiği gibi Rasûlullah'a ilk önce 'Alak (96) sûresinin ilk beş âyeti nazil olmuştur. Söz konusu âyetler, "القرآن" kelimesi ile aynı kökten gelen "اقرأ" = oku emriyle başlamaktadır. Bu da Kur'ân lafzının, "okumak" anlamındaki "اقرأ" den türediğinin bir işaretidir. Aynı şekilde Kur'ân da ismini, -yukarıdaki dipnot referansında isimlerini sıraladığımız bazı sûrelerinde olduğu gibi- nazil olan ilk kelimesinden almıştır.

İslam Ansiklopedisi'ne "Kur'ân" maddesini yazan F. Buhl de bu görüştedir.²⁵

Netice itibariyle Kur'ân lafzı, lugatta "تلا" anlamına gelen "اقرأ" den türemiş ve mukaddes kitabımıza **alem(-i menkûl)** olmuştur.²⁶

Alem-i menkûl, esâsen alem olmayıp, başlangıçta değişik manada kullanılan, ancak daha sonra alemiyetten önceki manası terk edilerek belli bir şeye ad ve aynı zamanda câmid olan isimdir. Bu tür isimlere, alem olmaları hasebiyle ma'rife olduklarından, ta'rîf için değil de, alemiyetten önceki anlamlarına işaret olsun diye zâ'id olarak lam-ı ta'rîf gelebilir.²⁷

İşte Kur'ân kelimesinin başına gelen lam-ı ta'rîf de ma'rifelik için değil, alemiyetten önceki asıl (okumak) anlamına işaret etmek içindir.²⁸ Ayrıca Kur'ân kelimesi alem-i menkûl olunca ilgili kaideye göre aynı zamanda câmid de olmuştur.

İslâm âlimlerinden sonra şimdi de müsteşriklerin "Kur'ân" kelimesinin kökü

²¹ İbn Menzûr, Lisânu'l-Arap, XI, 78 (K-R-E mad.); Süyûtî, el-İtkân, I, 68; ez-Zerkeşî, Menâhil, I, 7; Subhî es-Sâlih, Mebâhis, s. 17, 19; Draz, Muhammed Abdullah, en-Nebe'ü'l-Azîm, 1970, 2. baskı, s. 12; Atay, Hüseyin, Kur'ân'a Göre Araştırmalar, Ank., 1995, s. 129.

²² Kıyâme (75), 16-18. Ayrıca bkz., İsrâ (17), 78.

²³ Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, el-Câmi' li'Ahkâmî'l-Kur'ân, Beyrut, (Dâru İhyai't-Turasî'l-Arapî), II, 298; İbn Manzûr, Lisânu'l-Arap, VIII, 30 (Z-Hâ mad.).

²⁴ Mesela bkz., Tâhâ (20), Yâsîn (36), Sâffât (37), Sâd (38), Kaf (50), Zâriyât (51), Tûr (52), Necm (53), Rahmân (55), Hâkka (69), Mürselât (77), Nâzi'ât (79), Abese (80), Fecr (89), Şems (91) ve Duhâ (93)...

²⁵ F. Buhl, "Kur'ân", İ.A., İst. (M.E.B. Yayınları), VI, 995.

²⁶ er-Râğib el-İsbehânî, Huseyn b. Muhammed, el-Müfredât fî Çaribi'l-Kur'ân, İst., 1986, s. 606 (K-R-E mad.); Subhî es-Sâlih, Mebâhis, s. 18.

²⁷ Geniş bilgi için bkz., Abbâs Hasan, en-Nahvu'l-Vâfî, I, 303, 431, 432; Yusuf Uralgirary, Dilbilgisi, I,

hakkındaki görüşlerini incelemeye çalışalım.

II. MÜSTEŞRİKLERİN GÖRÜŞLERİ

“Schwally, Wellhausen ve Horovitz, bilakis Kur'ân kelimesinde bir keryânî, kiryânî (lectio, okuma veya okunan) kelimesi görüyorlar; bu Süryânî yahut İbrânî dilinden alınmış olmalıdır.”²⁹

Demek ki, Schwally, Wellhausen ve Horovitz'e göre “Kur'ân” lafzı Süryanice veya İbrânice, keryânî - kiryânî kelimelerinden alınmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi müsteşriklerin, 'Kur'ân'ın, orijinal bir ilâhî kitab olmadığını, önceki ilâhî kitaplardan derlenip toplandığını' ispatlamaya yönelik olan bu tür yanlış ve maksatlı iddialarının elbette çürütülmesi gerekmektedir.

Bu itibarla söz konusu görüşün isabetli olmadığına dair şunları söyleyebiliriz :

1. Arapça, Süryânice ve İbrânice, Sâmi dilleri ailesindedir.³⁰ Bu dil ailesinin en üstünü, meşhuru, gelişmiş, zengini ve geniş lugat hazinesine sahip olanı şüphesiz ki Arapça'dır.³¹ Ayrıca Arap kültürü İbrânî kültüründen daha eskidir.³²

Şimdi kendilerinden daha kadîm, gelişmiş, zengin ve geniş lügat hazinesine sahip olan bir dilin o dillerden kelime alması, gerçeği yansıtan bir iddia değildir. Esasen, bunun aksini savunmak daha doğru ve isabetlidir.

2. Kur'ân-ı Kerîm'de de belirtildiği gibi,³³ İslâmiyet öncesi Araplar, bir kaç kişi dışında okuma-yazma bilmeyen/ümmî bir toplum idi.³⁴ Sözlü rivâyet esastı; edebî mahsüller, kıssalar ve haberler hafızaya dayanıp şifâhen naklediliyordu.³⁵ Bunların yazıya geçirilmesine hicretin I. yüzyılından itibaren başlandı.³⁶ Böylece kitap haline getirilen ilk yazılı metin de Kur'ân-ı Kerîm oldu.³⁷

Dolayısıyla, İslâmiyet'in zuhûrundan önce karanlık bir dönem olarak addedilebilecek bir zaman diliminde, diller arası kelime geçişlerini sağlıklı bir şekilde tesbit etmek hiç bir sûrette mümkün değildir. Bu nedenle herhangi bir

²⁸ ez-Zerkânî, *Menâhil*, I, 7.

²⁹ F. Buhl, a. g. mad., VI, 995. Buna benzer bir görüş için ayrıca bkz., *Subhî es-Sâlih, Mebâhis*, s.19-20.

³⁰ *Corcî Zeydan, Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-Arapıyye*, (Talik, Şevki Zayf), Dâru'l-Hilâl, I, 35.

³¹ *Suyûtî*, Celâleddin Abdurrahmân, *el-Müzhir*, (Muhammed Ahmed Câdu'l-Mevlâ, Ali Muhammed el-Buhârî), Dâru'l-İhyai'l-Kütübi'l-Arapıyye, I, 321; *Brockelmann, "Arapistan (Edebiyat)" İ.A.*, I, 524; *Şâhîn, Abdu's-Sabûr, Fî İlmî'l-Luğati'l-Âmm*, 1978, 3. Baskı, s. 217; *Corcî Zeydan, Âdâbi'l-Luğa*, I, 22, 25, 30, 35; *Yıldız, Hakkı Dursun, "Arap"*, DİA (Diyanet İslam Ansiklopedisi), İst., 1991, III, 272.

³² *Şâhîn, İlmü'l-Luğa*, s. 215.

³³ Âl-i İmrân (3), 20, 75; Cum'a (62), 2.

³⁴ *Corcî Zeydan, Âdâbi'l-Luğa*, I, 200; *M. Reşid Rızâ, el-Vahyu'l-Muhammedî*, (Trc., Salih Özer), Ank., 1991, s. 45; *Ahmed Emîn, Fecru'l-İslâm*, Beyrut, 1969, 10. baskı, s. 29, 140, 141; *Çetin, Nihat M., "Arap"*, DİA (Diyanet İslam Ansiklopedisi), İst., 1991, III, 287.

³⁵ *Şâhîn, İlmü'l-Luğa*, s. 247; *Çetin*, a. g. mad., III, 283, 287.

³⁶ *Çetin*, a. g. mad., III, 283.

dilden bir kelimenin diğeri bir dile geçtiğini iddia etmek ne kadar doğru ise, bunun aksini iddia etmek de o derece doğrudur. Bu hususta tek taraflı olan bir iddia, yine Kur'ân-ı Kerîm'in ifadesiyle ğaybı taşlamaktan³⁸ ibaret olur. Demek ki, böyle bir zaman kesitinde diller arası kelime transferlerinden yola çıkarak bir sonuca varmak doğru değildir.

Bu durumda "Kur'ân" kelimesinin Arapça dışında, şu veya bu dile ait, şu ya da bu kelimedenden türediği iddiası, kesin olarak ispatlanamayan, temelsiz bir iddiadır. En sağlam yol ise, "Kur'ân" lafzının Arapça menşeli bir kelime olduğunu kabul etmektir.

3. İnsanların ihtiyaçlarına göre kelime ihdâs ettikleri, ortaya çıkan yeni eşyalara yeni isimler buldukları³⁹ gerçeği ile, câhiliyye devri Arap şiirinde dinin az bir yer tuttuğu,⁴⁰ Kur'ân'ın, bu dönem Araplarının hiç kullanmadıkları bir takım yeni kelimeler kullandığı⁴¹... hususları dikkate alınırsa "Kur'ân" kelimesinin, o devir Arap edebiyatında kullanılmadığı sonucuna rahatlıkla varılabilir. Çünkü ortada olmayan ve tasavvur edilemeyen bir şeye isim vermek hakikaten mümkün değildir.

O halde sonuç olarak diyebiliriz ki, "Kur'ân" lafzı, İslâmiyet/Kur'ân ile beraber gelmiş, "**okumak**" anlamındaki "قرأ" den türemiş, Arapça kökenli bir kelimedir. Bunun dışındaki görüşler sağlıklı görünmemektedir.

³⁷ Çetin, a. g. mad., III, 287.

³⁸ Kehf (18), 22.

³⁹ A. Emîn, *Fecrü'l-İslâm*, s.51.

⁴⁰ Çetin, a. g. mad., III, 291.

⁴¹ *Suyûtî, el-Müzhir*, I, 301, 308; A. Emîn, *Fecrü'l-İslâm*, s. 53-54; *Mâlik b. Nebî, Kur'ân-ı Kerîm Mucizesi*, (Ter., Ergün Göze), Ank., 1991, s. 133, 134.